

למה במעשרות ניתן לנסות?

כך המנצל בחכמה את הרכוש שהועמד לרשותו משמים, לצרכים שמשביעים את רצון הבורא - יתעשר, ויועמד לרשותו תקציב ושפע רחב יותר, לעשות רצון קונו.

והמגיד מדובנה מבאר את העניין באופן אחר, על פי משל, כדרכו: אדם נכנס לחנות אריגים לקנות מאה מטר בד, הגיש לו בעל הבית חמשה גלילים, שבכל גליל יש עשרים מטר.

כשביקש הלקוח למדוד, הגיב בעל הבית - אינך צריך למדוד את כל חמשת הגלילים, די שתבחר מבין החמשה את הגליל הכי דק, ואם בו יש - עשרים מטר, בוודאי גם באחרים יש.

כך, גם בענייננו, המצווה ש'עולה' לנו הכי הרבה כסף מכל המצוות, היא מצות המעשרות - שני אחוז לכהן, עשירית ללוי, ועוד עשרה אחוז לעניים, או לאכול בירושלים, ויש גם לקט, שכחה ופאה, יותר מעשרים אחוז מתוך היבול.

אומר הקדוש ברוך הוא: קח את הגלילי הדק - את המצווה הכי יקרה, מעשר, ותבדוק אותי בזה, וכשתראה כי מצווה זו מתעשרים - שוב לא תזדקק לבדוק את שאר המצוות.

אמר ליה ומי שרי לנסוייה להקב"ה? והכתיב {דברים ו-טז} לא תנסו את ה'! א"ל הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו, שנאמר {מלאכי ג-י} הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות. [ט]

יש להבין מדוע דוקא בענין המעשרות ניתנה רשות לנסות ולבדוק את שכרה?

הגאון רבי משה נתן יונגרייז זצוק"ל מבאר את העניין ע"פ דברי הגרש"ש **שקאפ זצוק"ל** בהקדמה ל'שערי יושר' שבאמת הברכות והשפע שקיבלו עם ישראל, ניתנו לכלל ישראל כולו.

אלא שה' הפקיד ביד כל יחיד חלק שונה בתור גזבר - שיזכה בו במצוות התלויות בממון כצדקה, ויחלק לנצרכים כפי הצורך.

וכמו בפקידי הממשל, שהממלא את תפקידו כראוי, מעמדו יקודם להתמנות על תקציב גדול יותר.

האם המוות ממריץ לרדוף אחרי הנאות או מעורר לשוב?

ולהימנע מכל דבר שמסכן את עולמו הרוחני.

אבל מי שעסוק ושקוע כולו בנהנתנות, ורדיפת הנאות העולם הזה - יום המיתה מלחיץ ומדרבן אותו לחטוף עוד הנאות ופינוקים - גם על חשבון הערכים שהוא מעריך.

כך גם התבצעה העסקה של מכירת הבכורה - כשיעקב מציע לעישו נזיד עדשים, מתוך הבנה שהוא יסכים לחילופין בגלל ה'מחר נמות', ועישו הגיב כמצופה - ולמה זה לי בכורה?

אבל האמת היא שכל הנאה חולפת מהרה, ואחריה מגיעה תחושת החממה - איך הפסדתי ערכים אמיתיים, שמעניקים ערך אמיתי, ונותנים אושר שמחה ושלום הנפש?

כמו שעישו לבסוף צעק צעקה גדלה ומרה עד מאד - כשגילה שהבכורה משולבת עם ברכה, ולא רק עם טירחה, וההתלהבות שלו מהנזיד, גרמה לו להפסיד אותה לתמיד!

תניא אידך בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר 'והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות'. [יא]

יש להבין איך הטענה של 'מחר נמות' - מאפשרת את ה'אכול ושתו', ולא מזכירה את יום המיתה, שאמורה לעורר?

מסביר **הגאון רבי אליהו לופיאן זצוק"ל** שתזכורת מציתה בראש את הדימוי שהכי קרוב לעולמו הפנימי של האדם, היא יכולה לעזור ולחבר בן אדם רק למה שהוא מחובר וקשור אליו.

מי שמחובר לשאיפות טהורות - לעשות נחת לבורא לזכות לעולם שכולו טוב - יום המיתה מעורר אותו לרכוש קנייני נצח,

מה הבעיה למצוא עדים?

את 'אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם', או 'שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם' או 'נשמתו', ויש אומרים גם אבריו של אדם?

מסביר **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** שהעדויות המדוברת כאן לא נובעת מדיני עדות - שהרי ה' יודע הכל, אלא שמביאים ממצאים מהשטח להראות את התוצאה של המעשים.

כל פעולה של אדם משפיעה על הבריאה לטוב ולמוטב, והרושם נחרט עליו, ועל קורות ביתו, ומשמש כראיה להתנהגות שלו!

אבל יש הבדל בין נידון על יחיד - שאפשר להביא עליו ראיות מקורות ביתו ואיבריו, לבין נידון על כלל הציבור - שצריך עדויות מדברים כלליים, כגורמי השמים שמשפיעים על כלל העולם.

ולכן כשהלבנה מתכסה, אין לשטן ביום הדין איך להביא הוכחות על התנהגותם של ישראל.

ושמא יאמר אדם מי מעיד בי? אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר {חבקוק ב-יא} כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה, דבי רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו, שנאמר {תהילים צא-יא} כי מלאכיו יצוה לך, רבי חידקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו, שנאמר {מיכה ז-ה} משוכבת חיקך שמור פתחי פיך, ויש אומרים אבריו של אדם מעידים בו שנאמר {ישעיה מג-י/ב} אתם עדי נאם ה'. [יא]

הנה אחד הטעמים שכתב ר' סעדיה גאון על תקיעת שופר הוא שכל השנה כשהשטן מקטרג הקב"ה דוחה אותו ליום הדין.

בראש השנה הוא לקטרג, ומביא איתו את החמה להעיד, ה' אומר לו שיביא עוד עד, כי עד אחד לא נאמן, והוא לא מוצא את הלבנה כי היא נכסת בראש החודש.

וקשה מה הבעיה להשיג עידים? הרי כאן מבואר שניתן להביא

מי לא מפחד מהעדות של קורות ביתו?

הוא כתב שהרבה נחת רוח יהיה לנשמה בשעה שהיא נפרדת מהגוף כשהיא עוברת דרך הדירה שבה היה גר, מצד הרבה טעמים הנוגעים לטהרה וקדושה ולסניגורים מליצי יושר.

והוא מפרט כמה דברים כל כך גדולים - אבל כשהוא אומר את זה על עצמו הוא אומר את זה בפשטות שכזאת - 'בבית הזה היה נשמע תמיד קול תפילה ולימוד התורה וחסדים.

ומוסיף שהיה גם מיעוט מותרות של תענוגי עולם הזה, וקצת עשיית חסד עם אחרים להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים'.

הצדיקים עד כמה הרבה שהם עושים, בכל זאת הם לא מרגישים שזה הרבה, ולכן הוא כותב "קצת".

אגב, הגר"י עצמו להתגורר אצלו בבית הגדול הזה, יחד עם אחיו **מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א**.

בשנים הראשונות שנפתחה ישיבת פונביז' הרב שכר ממנו שני מיטות כדי שיהיה להם מקום טוב לישון.

וכל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור, ושמא יאמר אדם מי מעיד בי? אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר {חבקוק ב-יא} כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. [יא].

אדם רגיל יש לו מה לפחד מהעדות שקורות ביתו יעידו עליו, מה הקרשים והאבנים יגידו עליו? איך הוא התנהג תחת קורות ביתו?

בהספד שנשא **מרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל** על **מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל** העלה את התפעלותו מהצוואה שבה ביקש שההלוייה תעבור דרך ביתו.

אל הבהמ"ד שבו זכה להעמיד תלמידים, ביקש שלא יכניסו אותו, והחשיב את עצמו רק כאחד מחברי הישיבה, אבל מהבית שלו הגרמ"ל לא פחד, הוא היה סמוך ובטוח שהאבנים וקורות הבית יהיו רק סניגורים!

לכל אחד יש אחריות על אוירת הלימוד!

מתורתו על כל סביבתו - דנים אותו גם מהזווית הזו. האם הוא השתמש בכוחות שניתנו לו כדי לחזק ולהשפיע על התורה בסביבתו - תלמידיו חבריו ורבותיו?

כמובן שהקשר עם הסביבה תלוי מאוד בתיקון המידות, להנמיך את רוחו, ולהתאים את עצמו לכל אחד, לפי מה שהוא.

לכן מי שלא מצליח לתקשר עם סביבתו בלימוד - הרי זה בעיה בעבודת המידות שלו, ועל זה הוא גם נתבע.

וזה הביאור הגמרא בתמורה [טז]. שבשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה', ואם לאו {משלי כב-ב} עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה', מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טיפש, טיפש לזה עושה אותו חכם.

כי לכל אחד יש אחריות על אוירת הלימוד שתשרה סביבו - ואפילו אם הוא חושב בלימוד, זה עדיין לא די, עד שיהיה ביניהם דברי תורה!

והאמר ר' אלעאי בר ברכיה שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויין לישרף, שנאמר {מלכים ב-יא} ויהי המה הולכים (הולך) ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, טעמא דאיכא דיבור הא ליכא דיבור ראויין לישרף. [י].

יש להבין מדוע כל כך מקפידים על שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהן דברי תורה - הרי אולי שניהם עוסקים בסוגיות שונות? ואולי אינם מתאימים בסגנון לימודם?

אומר **הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל** שבשעה שדנים אדם על ביטול תורה יש עליו שני דינים, מלבד הנידון שבוחנים אותו לפי עצמו, דנים אותו גם לפי סביבתו.

אדם שניצל את זמנו כראוי, הרי הוא ניצל מהדין שדנים אותו על עצמו, אבל היות שלכל בן תורה יש מה לתרום

מההנאות. אבל שניהם מודים שעינוי העלול לגרום מירמור, שמוביל לאכזריות - שמשחיתה את המידות, הרי הוא אסור.

בנותן ענין להביא מה שסיפר **הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א** על אדם שבא לשאול את **מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל** על איזו הנהגה שרוצה לקבל על עצמו.

מרן ענה לו - אם זה יוריד לך אפילו דקה אחת של לימוד זה לא שוה כלום! ואם אדם מחמיר במשהו או צם ובא מזה לכעס יצא כל שכרו בהפסדו!

וידוע שהגר"א אמר לאישתו שהיתה רגילה לצום 'הפסקה' כל השבוע ממוצ"ש, שהשכר של אכילת מלוח מלכה, חשוב יותר מכל הצום שלה.

ואם כן איסור כעס, או ביטול תורה, ודאי שחמור יותר, ולא כדאי להתענות אם יכשל בהם.

אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא וכו', ר' אלעזר אומר נקרא קדוש וכו', ומי אמר רבי אלעזר הכי? והאמר ר' אלעזר לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו וכו', לא קשיא הא דמצי לצעורי נפשיה, הא דלא מצי לצעורי נפשיה. [יא:]

יש להבין מה נחלקו שמואל ור' אלעזר, הרי כשהצום לא מועיל לו לעבודת ה' - 'לא מצי' - מודה ר"א שאין לצום, וכשיש בו תועלת גם שמואל מודה שמותר לצום [עיי תוספות]!

מסביר **הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל** שכולם מודים שכל עניני העולם הזה נועדו להיות כלים לעבודת ה' - וצריך לנצל אותם, ולהפיק מהם את מירב התועלת להתעלות.

שמואל סבר שצריך ליהנות מהעוה"ז כדי להתמלא ברגשי הרכת הטוב לבורא, על חסדיו, וההנאות הנאות שנתן לנו. ואילו ר' אלעזר סבר שאדם יכול להתעורר להודאה לקב"ה על האפשרות להתגבר להתרומם ולקדש את עצמו בהימנעות

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל לתרומות בנדרים פלוס - **'נוה אריה' - פנינים מאירים** - הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים peninim88@gmail.com ניתן לפנות לכתובת: